DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.553 JEL classification: H56, O11, E65, F51, O21, P52
UDC: 330.342:338.1(477):355.02

Олександр ГАПОНЮК
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, Україна
E-mail: o.haponiuk24@gmail.com
ORCID iD: 0009-0000-1092-2074

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ДРАЙВЕРИ ВІДНОВЛЕННЯ

Анотація

Вступ. Економіка України під час війни зазнала багатовимірної системної кризи, що супроводжується руйнуванням виробничих потужностей, порушенням ланцюгів доданої вартості, переміщенням населення, скороченням трудового потенціалу та втратами інвестиційної привабливості. Поряд із цим активізувалися окремі сектори – аграрний, IT-індустрія, логістика, оборонна промисловість – які утримують критичні функції економіки та забезпечують валютні надходження. Такий контраст кризових і адаптаційних процесів визначає необхідність комплексного дослідження викликів, можливостей і драйверів відновлення економіки у воєнний та повоєнний періоди.

Мета. Метою статті є виявлення ключових викликів, можливостей і драйверів відновлення економіки України в умовах війни на основі аналізу макроекономічних тенденцій, секторів з експортним потенціалом та розробки стратегічних напрямів економічної політики, спрямованої на стимулювання структурної трансформації та розвитку виробництва з високою доданою вартістю.

Методологія. У дослідженні застосовано методи системного та структурного аналізу, порівняльний аналіз, статистичне узагальнення, графічну інтерпретацію даних, SWOT-аналіз.

Результати. У статті систематизовано макроекономічні показники України за 2005–2024 роки, виявлено тенденції падіння ВВП, зростання бюджетного дефіциту, боргового навантаження, інфляційного тиску, девальвації національної валюти, скорочення банківського кредитування. Проведений SWOT-аналіз дозволив виокремити сильні сторони економіки (експортний потенціал аграрного й IT-секторів, міжнародна фінансова підтримка, гнучкість малого бізнесу, розвиток відновлюваної енергетики), слабкі сторони (високий рівень тіньової економіки, боргова залежність, низька кредитна активність), можливості (розвиток ВПК, DefenseTech, FinTech, інтеграція в європейську економіку) та загрози (затягування війни, інфляційний і валютний тиск, демографічні ризики). Обґрунтовано напрями економічної політики відновлення, що включають фінансову стабілізацію, стимулювання інноваційної діяльності, розвиток секторів з високою доданою вартістю, інституційну модернізацію управління.

Ключові слова: економіка України; війна; макроекономічні показники; економічна політика; SWOT-аналіз; відновлення економіки; виробництво з високою доданою вартістю; фінансова стабілізація; структурна трансформація; драйвери розвитку.

Вступ

Економіка України під час війни опинилася в умовах багатовимірної системної кризи. Збройна агресія спричинила руйнування виробничих потужностей, порушення ланцюгів доданої вартості, масові переміщення

© Олександр Гапонюк, 2025

Отримано: 10.02.2025 р. **Рекомендовано до друку:** 17.03.2025 р. **Опубліковано:** 26.03.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Гапонюк О. Економіка України під час війни: виклики, можливості та драйвери відновлення. *Економічний аналіз.* 2025. Том 35. № 1. С. 553-564. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.553

населення, скорочення трудового потенціалу й втрату інвестиційної привабливості. Близько третини економічної активності зупинено або переміщено, що посилило регіональні дисбаланси та залежність від зовнішньої фінансової й гуманітарної підтримки.

Водночас війна актуалізувала мобілізаційний потенціал окремих секторів – оборонної промисловості, аграрного експорту, IT-індустрії, логістики, які утримують критичні функції економіки та забезпечують валютні надходження. Економічна політика балансує між фінансуванням оборони, соціальним захистом, стабілізацією макроекономічних показників і створенням основ для повоєнного відновлення. Виникає потреба переосмислення розвитку через концепт «економіки виживання», що поєднує оперативну реакцію на виклики з формуванням засад модернізації. Війна не лише руйнує матеріальні активи, а й трансформує інститути, поведінкові моделі, зовнішньоекономічні пріоритети, змінює інтеграцію в міжнародні ланцюги вартості, створює нові залежності й ризики. Відновлення економіки вимагає відповіді на стратегічні запитання: які галузі стануть драйверами; як перейти від відбудови інфраструктури до модернізації; як поєднати відбудову з цифровою, зеленою, інклюзивною економікою; як зберегти баланс між зовнішньою допомогою та внутрішньою мобілізацією ресурсів без втрати економічного суверенітету.

Останні дослідження економічного розвитку України під час війни концентруються на структурних змінах, адаптаційних процесах і пошуку стратегічних можливостей відновлення. Біла І. та Ілюхіна В. звертають увагу на те, що війна поряд із втратами актуалізувала нові конкурентні переваги через розвиток оборонної промисловості, логістики, цифрових сервісів [1]. Григорук А. А. і Литвин Л. М. акцентують увагу на залежності від зовнішньої фінансової підтримки та потребі адаптації державної політики до кризового управління [2]. Дашко І. та Михайліченко Л. [3] вказують на дисбаланси між секторами економіки й обмеженість інвестиційних ресурсів, що вимагає переорієнтації на сектори з високою доданою вартістю. Корнєєв В., Забчук Г., Іващук О., Винник Т. і Рудан В. через аналіз банківського кредитування показують значне скорочення кредитної підтримки реального сектору, що обмежує інвестиційну активність [4]. Дослідження Паньків Н. та Чернишової А. звертають увагу на складність відновлення, що поєднує потреби відбудови інфраструктури, модернізації та підтримання фінансової стійкості в умовах тривалої залежності від зовнішніх вливань [5]. Ці та інші публікації формують науковий дискурс, який об’єднує аналіз ризиків, пошук внутрішніх джерел відновлення й стратегічне переосмислення економічної політики. Водночас у науковій літературі недостатньо розроблена проблема комплексного узагальнення макроекономічних тенденцій, їх інтеграції в SWOT-аналіз та зв’язку з формуванням політики розвитку секторів з високою доданою вартістю.

Мета статті

Метою статті є виявлення ключових викликів, можливостей і драйверів відновлення економіки України в умовах війни на основі аналізу макроекономічних тенденцій, секторів з експортним потенціалом та розробки стратегічних напрямів економічної політики, спрямованої на стимулювання структурної трансформації та розвитку виробництва з високою доданою вартістю.

Виклад основного матеріалу дослідження

Економіка України під час війни зазнала комплексних структурних змін, що відображаються у динаміці ключових макроекономічних показників. Ці зміни характеризуються поєднанням кризових явищ – падінням валового внутрішнього продукту, зростанням бюджетного дефіциту, накопиченням державного боргу – та окремими ознаками адаптації економічної системи. Аналіз макроекономічних індикаторів дає можливість виявити основні тренди та закономірності економічного розвитку в умовах війни, а також оцінити глибину структурних дисбалансів.

Однією з ключових ознак функціонування української економіки в умовах війни є переважання фінансування поточних потреб над інвестиційними, що супроводжується зростанням боргового навантаження та

скороченням податкових надходжень у структурі доходів бюджету. У цьому контексті важливим стає комплексний огляд макроекономічних показників, що відображають фінансову й економічну стійкість країни під час війни та в період перехідної стабілізації.

На основі систематизації статистичних даних проведено узагальнення ключових макроекономічних індикаторів України за 2005–2024 роки, що дозволяє простежити довгострокову динаміку економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка основних макроекономічних показників України, 2005–2024 рр.

	ВВП, млрд дол	Дефіцит державного бюджету, млрд. дол. США	Державний борг, млрд дол США	Податкові надходження, млрд дол США	Індекс споживчих цін, %	Валютний курс, грн/дол США
2005	86,14	1,52	15,22	18,26	10,30	5,12
2006	107,75	0,73	15,95	23,55	11,60	5,05
2007	142,72	1,52	17,57	29,05	16,60	5,05
2008	179,99	2,68	35,96	41,41	22,30	5,27
2009	117,23	4,56	40,67	24,92	12,30	7,79
2010	136,42	8,10	54,47	27,75	9,10	7,94
2011	163,16	2,96	59,38	38,20	4,60	7,97
2012	175,78	6,69	64,51	40,13	-0,20	7,99
2013	183,31	8,10	73,08	39,56	0,50	7,99
2014	131,81	6,57	92,59	27,80	24,90	11,89
2015	90,62	2,07	71,97	21,87	43,30	21,84
2016	93,27	2,74	75,52	23,42	12,40	25,55
2017	112,15	1,80	80,52	28,09	13,70	26,60
2018	130,83	2,18	79,73	32,42	9,80	27,20
2019	153,78	3,02	77,32	32,76	4,10	25,85
2020	155,58	11,14	94,67	31,57	5,00	26,96
2021	200,09	7,25	97,92	40,57	10,00	27,29
2022	140,06	28,28	125,89	29,37	26,60	32,34
2023	181,22	36,45	150,93	32,91	5,10	36,57
2024	190,74	33,79	173,66	40,97	12,00	40,20

Джерело: Побудовано автором за даними [6; 7; 8].

Дані таблиці 1 відображають ключові макроекономічні тренди України за період 2005–2024 років, демонструючи як фази економічного зростання, так і глибокі кризові явища, зумовлені зовнішніми та внутрішніми шоками, включаючи війну.

По-перше, спостерігається висока волатильність ВВП. Якщо у 2005 році обсяг валового внутрішнього продукту становив 86,1 млрд дол., то вже у 2008 році він зріс майже удвічі – до 180,0 млрд дол, що відображало докризове економічне зростання. Проте криза 2008–2009 років і подальші політичні події спричинили скорочення ВВП до 131,8 млрд дол у 2014 році, а війна на сході України призвела до падіння до 90,6 млрд дол у 2015 році. У 2021 році фіксується новий пік – 200,1 млрд дол, після чого у 2022 році відбувається різке падіння до 140,1 млрд дол через повномасштабне вторгнення. Відновлення у 2023–2024 роках (181,2–190,7 млрд дол) відображає радше компенсаторний ефект, ніж вихід на стійку траєкторію розвитку.

По-друге, динаміка дефіциту бюджету та державного боргу свідчить про посилення залежності від боргового фінансування.

Дефіцит бюджету зростав від відносно помірних значень (1,5 млрд дол у 2005 році) до рекордних 28,3 млрд дол у 2022 році та 33,8 млрд дол у 2024 році. Ця тенденція супроводжується нарощуванням державного боргу з 15,2 млрд дол (2005 рік) до 173,7 млрд дол (2024 рік), що означає зростання боргового навантаження у 11,4 рази за два десятиліття. Відношення боргу до ВВП погіршується, що вказує на поступову втрату фіскальної стійкості.

По-третє, податкові надходження демонструють дисбаланс між бюджетними потребами та реальними доходами. У 2022 році вони становили 29,4 млрд дол при дефіциті 28,3 млрд дол, що означає, що дефіцит практично дорівнює всьому обсягу податкових надходжень. Хоча у 2024 році податкові надходження підвищилися до 41,0 млрд дол, це все одно недостатньо для покриття обсягів видатків та обслуговування боргу.

По-четверте, валютний курс та інфляція ілюструють нестабільність фінансово-економічної системи. Курс гривні зріс із 5,12 грн/дол (2005 рік) до 40,20 грн/дол у 2024 році, що відображає восьмикратну девальвацію. Це, у свою чергу, призвело до розкручування інфляційної спіралі: піковий рівень індексу споживчих цін у 2015 році (43,3%) демонструє наслідки валютної кризи. Після стабілізації у 2021 році (10,0%) інфляція знову зросла під час війни (26,6% у 2022 році), погіршуючи купівельну спроможність домогосподарств і фінансові умови бізнесу.

Загальна динаміка макроекономічних показників у таблиці 1 свідчить про структурні дисбаланси, посилені війною, а саме: зростання боргового навантаження, інфляційного тиску, валютної нестабільності, звуження фіскального простору. Це формує критичну залежність від зовнішнього фінансування і ставить завдання пошуку внутрішніх джерел мобілізації ресурсів для фінансування відновлення. Одним із таких джерел є банківський сектор, роль якого у фінансуванні економіки відображено на рис. 1.

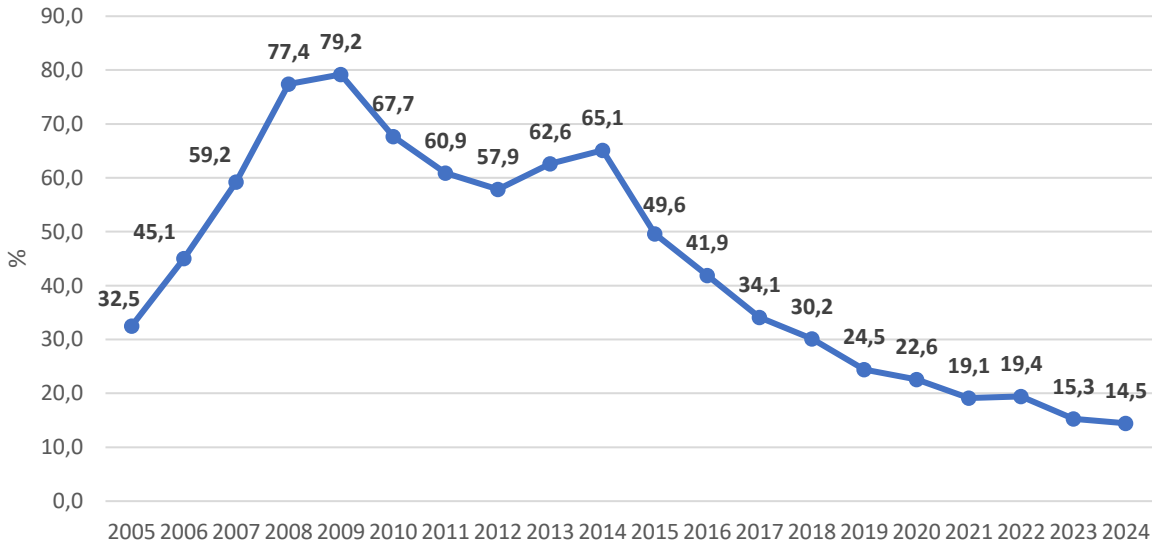

Рис. 1. Динаміка частки банківських кредитів у ВВП України, 2005–2024 рр.

Джерело: Побудовано автором за даними [4; 8].

Дані рисунку 1 свідчать про тенденцію до скорочення кредитної підтримки економіки з боку банківського сектору, що має системний і тривалий характер. Якщо у 2008 році частка банківських кредитів у ВВП досягла 77,4%, наближаючись до рівнів фінансової глибини розвинених країн, то вже у 2014 році вона знизилася до 65,1%, а у 2019 році – до 24,5%. У 2024 році цей показник знизився до 14,5%, що є мінімальним значенням за два десятиліття.

Таким чином, скорочення частки кредитів у ВВП вказує на зниження здатності банківської системи виконувати функцію фінансового посередництва. Банківський сектор, який традиційно виступає ключовим джерелом фінансування реального сектору, поступово втрачає свою роль як драйвера економічного

розвитку, а це означає, що підприємства змушені шукати альтернативні джерела капіталу або обмежувати інвестиційну активність через нестачу фінансових ресурсів.

Така тенденція свідчить про підвищення системних ризиків для інвестиційної активності та оновлення основних фондів. Брак доступного фінансування обмежує можливості бізнесу щодо реалізації інвестиційних проєктів, модернізації виробництва, впровадження інновацій. У воєнний та поствоєнний період це формує додатковий бар'єр для структурної трансформації економіки, посилює залежність від зовнішніх донорів, збільшує інвестиційний розрив між секторами.

В свою чергу низька частка кредитів у ВВП сигналізує про високий рівень ризикованості кредитування, обережність банків щодо фінансування підприємств у нестабільному макроекономічному середовищі. Це відображає не лише проблеми попиту на кредити, а й обмеженість пропозиції, пов'язану з регуляторними вимогами до резервів, високим рівнем неповернених кредитів, девальваційними ризиками. Банківська система фактично орієнтується на обслуговування державного боргу, а не на кредитування економічного розвитку.

Окремо слід виділити два додаткові критичні ризики, що суттєво впливають на перспективи відновлення економіки та інфраструктури України. По-перше, хронічно високий рівень тіньової економіки, який у 2024 році сягнув 35%, залишається стійкою структурною проблемою, що обмежує податкову базу, послаблює фіскальну дисципліну та знижує прозорість фінансових потоків. Такий рівень тінізації створює загрозу недоотримання доходів державного бюджету, підвищує залежність від зовнішнього фінансування та ускладнює проведення податкових і фінансових реформ. По-друге, обмеженість капітальних видатків бюджету – лише 7,6 млрд дол. у 2024 році – не відповідає масштабам потреб для повноцінної відбудови інфраструктури, модернізації виробничих потужностей та стимулювання інвестиційної активності. Незважаючи на певне зростання порівняно з попередніми роками, капітальні видатки залишаються структурно недостатніми в умовах постконфліктного відновлення. Ці тенденції узагальнено на рисунку 2, що ілюструє динаміку капітальних видатків та рівня тіньової економіки у 2005–2024 роках.

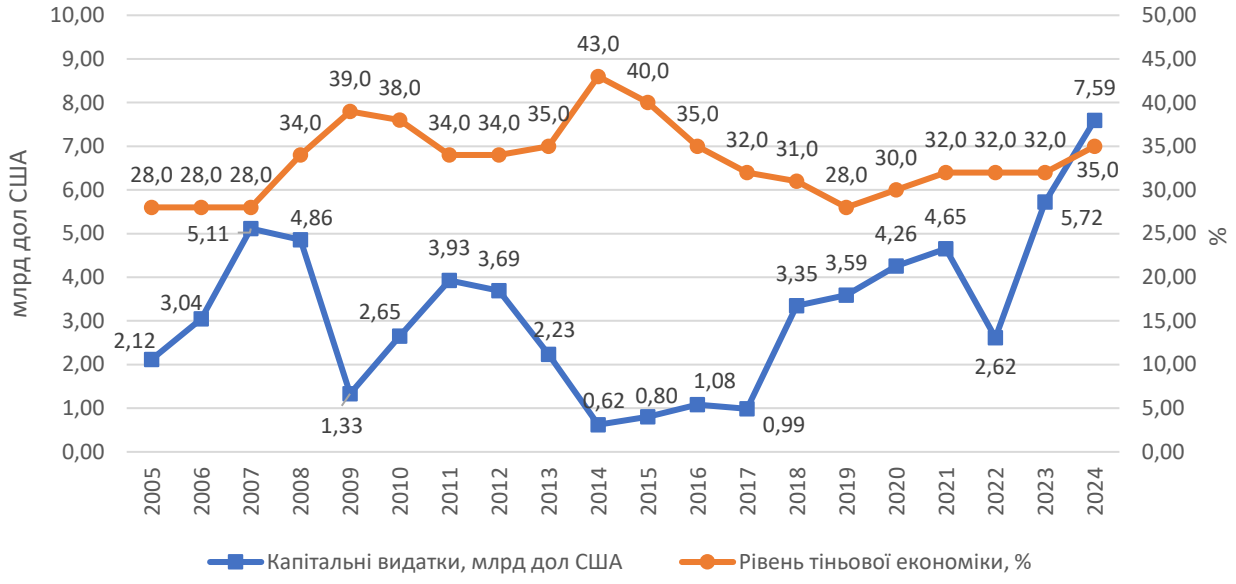

Рис. 2. Динаміка капітальних видатків державного бюджету України та рівня тіньової економіки у 2005-2024 роках

Джерело: Побудовано автором за даними [7].

Після проведеного аналізу макроекономічних індикаторів та функціонування банківського сектору доцільно узагальнити основні чинники, що формують економічну стійкість України під час війни. Означені чинники, ідентифіковані на основі статистичних даних і структурного аналізу, визначаються як ключові фактори впливу на траєкторію економічного розвитку у воєнний і повоєнний період.

По-перше, аграрний сектор України підтверджує високу стійкість і збереження експортного потенціалу навіть в умовах війни. У 2024 році Україна експортувала аграрної продукції на 24,5 млрд дол, що становить 59% загального експорту товарів і є другим результатом після рекордного 2021 року (27,7 млрд дол). Загальний обсяг експорту агропродукції досяг 78,3 млн т, а ключовими експортними товарами стали соняшникова олія (21% обсягу експорту, 5,1 млрд дол), кукурудза (21%, 5,0 млрд дол) і пшениця (15%, 3,7 млрд дол). Важливою умовою досягнення таких результатів стала нормалізація роботи морських портів, яка дозволила наростити обсяги морських перевезень з 54,8 млн т у 2023 році до 87,2 млн т у 2024 році [9]. Наведені показники свідчать про адаптивність аграрної галузі до викликів воєнного часу, її здатність забезпечувати валютні надходження та підтримувати платіжний баланс держави.

По-друге, ІТ-галузь України виявила високу адаптивність і зберегла статус одного з ключових драйверів експорту послуг. У 2024 році експорт ІТ-послуг досяг 7,0 млрд дол, що, попри незначне скорочення порівняно з рекордним 2022 роком (7,3 млрд дол), залишається стабільно високим результатом. Частка ІТ-послуг у ВВП становила 3,4%, зберігаючи стратегічне значення для економіки. Загалом з 2019 по 2024 роки експорт ІТ-послуг зріс на 54,5%, відображаючи стійку динаміку зростання навіть в умовах війни. Одночасно відбулося зростання кількості активних учасників ринку: у 2024 році зареєстровано 420,2 тис. юридичних осіб та 582,4 тис. фізичних осіб-підприємців, що свідчить про 104,9% приріст за останні п’ять років [10]. Розглянуті показники підкреслюють не лише стійкість, але й трансформаційний потенціал ІТ-галузі як опори національної економіки, здатної генерувати експортний дохід і залучати іноземних партнерів навіть у складних безпекових умовах.

По-третє, міжнародна підтримка у вигляді грантів, кредитів та фінансової допомоги стала критичним фактором утримання макрофінансової стабільності України. Загальний обсяг зовнішньої допомоги з 2022 по 2024 роки перевищив 280 млрд дол. Лише у 2024 році до державного бюджету надійшло 41,7 млрд дол, з яких 30,5 млрд дол склали позики, а 11,2 млрд дол – гранти [11]. Важливо, що за підсумками року 30% усієї фінансової допомоги припало саме на безповоротні гранти, що значно знизило боргове навантаження та забезпечило фінансування захищених видатків бюджету. Міжнародна допомога залишилася ключовим джерелом покриття дефіциту бюджету, фінансування оборонних потреб та стабілізації платіжного балансу, формуючи фінансовий фундамент для підтримки державних функцій в умовах війни.

По-четверте, малий і середній бізнес продемонстрував високу гнучкість і адаптивність в умовах війни. З початку повномасштабного вторгнення в Україні було зафіксовано 18 944 випадки релокації бізнесу з одного регіону до іншого, що свідчить про оперативність реагування підприємств на зміну безпекового та економічного середовища. Цей процес дозволив зберегти виробничі потужності, робочі місця та підтримати економічну активність у відносно безпечних регіонах, формуючи нову регіональну карту підприємництва. Гнучкість МСП також проявилася в переорієнтації бізнес-моделей, переході на внутрішній ринок, розвитку електронної комерції та цифрових каналів збуту, що забезпечило збереження частини експортного потенціалу та внутрішнього попиту.

По-п’яте, енергетична система України продемонструвала здатність до адаптації через децентралізацію та розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). У 2022 році частка ВДЕ в загальній електрогенерації сягнула 12%, що свідчить про поступовий перехід до більш стійкої, децентралізованої енергетичної моделі (IEA) [12]. Попри масштабні атаки на енергетичну інфраструктуру, вдалося зберегти функціонування енергосистеми завдяки

швидкому відновленню пошкоджених об'єктів, мобілізації резервів та нарощуванню локальної генерації. Ці тенденції відкривають можливості для прискореного розвитку малої генерації, енергетичних кооперативів та інтеграції України в європейську енергосистему.

Таким чином, проведений комплексний аналіз макроекономічних показників, стану фінансової системи, кредитної активності банків, рівня тіньової економіки, структури державних витрат, а також ролі ключових секторів (аграрного, ІТ, енергетичного) та міжнародної підтримки дозволяє виокремити сукупність сильних і слабких сторін, можливостей та загроз для економіки України в умовах війни та у повоєнний період. Для систематизації виявлених чинників доцільним є застосування SWOT-аналізу як інструменту стратегічної оцінки внутрішнього і зовнішнього середовища економічного розвитку (табл. 2).

Таблиця 2. SWOT-аналіз економіки України в умовах війни та відновлення

Сильні сторони (Strengths)	**Слабкі сторони (Weaknesses)**
Висока стійкість аграрного сектору (експорт 24,5 млрд дол. США у 2024 р., 59% експорту товарів)	Хронічно високий рівень тіньової економіки (35% у 2024 р.)
Збереження експортного потенціалу ІТ-сектору (експорт ІТ-послуг 7,0 млрд дол. США у 2024 р.)	Зростання боргового навантаження (державний борг 173,7 млрд дол. США у 2024 р.)
Міжнародна фінансова підтримка (41,7 млрд дол. США допомоги у 2024 р., 30% грантів)	Низька частка банківських кредитів у ВВП (14,5% у 2024 р.)
Гнучкість і адаптивність МСП (18 944 випадки релокації бізнесу)	Обмежені капітальні видатки (7,6 млрд дол. США у 2024 р.)
Децентралізація енергетики, розвиток ВДЕ (12% ВДЕ у виробництві електроенергії)	Фіскальна залежність від зовнішнього фінансування
Можливості (Opportunities)	**Загрози (Threats)**
Інтеграція в європейську економіку, участь у Rebuild Ukraine	Затягування війни, нові руйнування інфраструктури
Залучення інвестицій через держгарантії та стимули (Diia.City, WINWIN 2030)	Інфляційний і валютний тиск (курс 40,2 грн/дол., інфляція 12%)
Розвиток DefenseTech, FinTech, AI, GovTech	Зниження довіри до банків, обмеження кредитування бізнесу
Розвиток ВПК та передових військових технологій, зростання експорту продукції ВПК	Демографічні ризики: еміграція, втрата трудового потенціалу
Розширення експортних ринків аграрної та ІТ-продукції	Корупційні ризики, неефективність управління відновленням
Стратегування та структуризація економічної політики для стимулювання виробництва з високою доданою вартістю	

Джерело: побудовано автором самостійно.

SWOT-аналіз свідчить про наявність у економіки України комплексу внутрішніх сильних сторін і можливостей, що створюють підґрунтя для розвитку навіть в умовах війни. До таких відносяться високий експортний потенціал аграрного та ІТ-секторів, гнучкість малого і середнього бізнесу, міжнародна фінансова підтримка, розвиток відновлюваних джерел енергії. Водночас система залишається вразливою через структурні слабкі сторони: високий рівень тіньової економіки, боргове навантаження, обмеженість капітальних видатків, низьку кредитну активність банківської системи. Відтак внутрішні фактори поєднуються із зовнішніми загрозами – затягуванням війни, інфляційним та валютним тиском, демографічними викликами, ризиками управлінської неефективності.

Отримані результати створюють основу для формування економічної політики, що має поєднувати стимулювання наявних драйверів розвитку з одночасною мінімізацією системних ризиків. Така політика має багатовекторний характер і поєднує фінансові, інституційні, виробничі та інноваційні інструменти, що комплексно відповідають викликам і потенціалу країни.

Одним із базових векторів є фінансова стабілізація та розширення інвестиційних можливостей. Підвищення капітальних видатків бюджету, що у 2024 році становили лише 7,6 млрд дол. США, є ключовим завданням для забезпечення відновлення інфраструктури, модернізації виробничих потужностей і стимулювання інвестиційної активності. Паралельно з цим необхідним є створення спеціальних інвестиційних фондів відновлення за участю держави, приватного капіталу та міжнародних донорів, а також запровадження механізмів державних гарантій для активізації банківського кредитування, особливо малого та середнього бізнесу. Важливою умовою є зміцнення податкової бази шляхом боротьби з тіньовою економікою, рівень якої у 2024 році становив 35%, через заходи деофшоризації, цифровізацію податкових процедур та підвищення податкової культури. Очікуваними результатами цих заходів є зменшення залежності бюджету від зовнішнього фінансування, збільшення частки інвестиційних видатків, активізація кредитної діяльності банківської системи та стабілізація фінансової системи загалом.

Важливим елементом економічної політики є стимулювання виробництва з високою доданою вартістю як ключового драйвера структурної трансформації економіки, що передбачає розроблення державної стратегії підтримки таких виробництв через пільгове оподаткування, пріоритетний доступ до фінансових ресурсів, грантові програми та стимулювання наукових досліджень. Особливий акцент має бути зроблений на розвиток експортно-орієнтованих галузей, зокрема оборонно-промислового комплексу, машинобудування, електроніки, фармацевтики та агропереробки. Розвиток спеціальних економічних зон, індустріальних парків, стартап-інкубаторів у співпраці держави та приватного сектору створює умови для залучення інвестицій і розширення експортного потенціалу. Очікується, що реалізація таких заходів дозволить підвищити частку продукції з високою доданою вартістю в експорті до 35–40%, збільшити експортну виручку оборонно-промислового комплексу, а також створити нові робочі місця у високотехнологічних секторах економіки.

Окремим пріоритетом є розвиток інноваційного та цифрового сектору, збереження і зміцнення статусу України як IT-хабу. Підтримка IT-галузі має здійснюватися через розширення платформи Diia.City, стимулювання експорту цифрових послуг, розвиток програм венчурного фінансування та екосистеми стартапів. Державна підтримка має охоплювати розвиток секторів DefenseTech, FinTech, AgriTech та GovTech, що формують інноваційний ландшафт сучасної економіки. Інтеграція української інноваційної екосистеми в європейські дослідницькі та інноваційні програми, розширення участі в Horizon Europe, а також створення міжнародних кластерів забезпечать нові можливості для науково-технологічного розвитку. Очікуваним результатом стане зростання експорту IT-послуг понад 8 млрд дол. США у середньостроковій перспективі, збільшення кількості стартапів, залучення інвестицій та вихід на нові ринки цифрових послуг.

Економічна політика відновлення неможлива без інституційної модернізації управління відновленням. Створення єдиного координаційного органу, відповідального за управління проєктами відновлення, впровадження публічних онлайн-платформ моніторингу та контролю використання бюджетних і донорських коштів, запровадження механізмів інституційної відповідальності за корупційні правопорушення мають забезпечити ефективність і прозорість процесів відновлення. Цифровізація управління, відкритість даних та участь громадськості у контролі за реалізацією відновлювальних проєктів є необхідними умовами для збереження довіри міжнародних партнерів і донорів. Очікується, що такі заходи дозволять скоротити корупційні ризики, підвищити

прозорість і підзвітність, прискорити реалізацію проєктів відновлення та зміцнити довіру до інституційних механізмів управління.

Таким чином, економічна політика відновлення України має інтегрувати фінансову стабілізацію, розвиток секторів з високою доданою вартістю, стимулювання інноваційної діяльності, зміцнення експортного потенціалу, розвиток ВПК та інституційну модернізацію управління. Її реалізація створює підґрунтя для формування стійкої, конкурентоспроможної економіки, здатної забезпечити фінансову незалежність, економічну безпеку та довгостроковий сталий розвиток у поствоєнний період.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Узагальнені результати дослідження свідчать, що економіка України в умовах війни зазнала комплексних структурних змін, які проявилися у зниженні основних макроекономічних показників, зростанні боргового навантаження, скороченні обсягів банківського кредитування та обмеженості інвестиційних ресурсів. Водночас дослідження виявило наявність внутрішніх сильних сторін, таких як стійкість аграрного сектору, експортний потенціал ІТ-галузі, гнучкість малого і середнього бізнесу, міжнародна фінансова підтримка, а також можливостей розвитку, пов'язаних із інтеграцією в європейський економічний простір, стимулюванням високотехнологічного виробництва та розвитком інноваційних галузей. Поєднання цих чинників визначає складну, але потенційно перспективну траєкторію економічного відновлення, що потребує комплексної політики, спрямованої на розширення інвестицій, активізацію внутрішніх ресурсів та структурну трансформацію економіки.

Економічна політика відновлення, сформована на основі виявлених тенденцій та SWOT-аналізу, має ґрунтуватися на пріоритетах фінансової стабілізації, розвитку секторів з високою доданою вартістю, стимулювання інноваційної активності, зміцнення оборонно-промислового комплексу та інституційної модернізації управління. Реалізація такої політики дозволить закласти основу для формування стійкої, конкурентоспроможної економіки, здатної забезпечити фінансову незалежність, економічну безпеку та довгостроковий сталий розвиток у поствоєнний період. Водночас ефективність цієї політики залежатиме від здатності держави поєднати стратегічне планування, прозорість управління та інклюзивність участі ключових зацікавлених сторін.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробленні економіко-математичних моделей оптимізації структури державних видатків під час відновлення, оцінці мультиплікаторних ефектів державної інвестиційної політики, аналізі взаємозв'язків між інституційною спроможністю, рівнем корупційних ризиків і ефективністю управління фінансами. Доцільними є також дослідження сценаріїв розвитку окремих галузей економіки, зокрема оборонно-промислового комплексу, ІТ-сектору, відновлюваної енергетики, з акцентом на їхній внесок у формування стійкої економічної моделі та інтеграцію України в глобальні ланцюги доданої вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла І., Ілюхіна В. Економіка війни в Україні: наслідки та можливі конкурентні переваги в повоєнний період. *Економіка та суспільство*, 2024. №59. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-160
2. Григорук А. А., Литвин Л. М. Розвиток економіки України в умовах воєнного стану. Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»). Київ, 2023. Вип. 4 (34). С. 215-222. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222.

3. Дашко І., Михайліченко Л. Розвиток економіки України під час війни. Молодий вчений, 2024. №4 (128), С. 198-202. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-32

4. Корнєєв В., Забчук Г., Іващук О., Винник Т., Рудан В. Компаративний аналіз банківського кредитування підприємств України в умовах війни. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. №6(59), С. 11–23. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4533.

5. Паньків Н., Чернишова А. проблеми та перспективи відновлення України під час та після завершення російсько-української війни. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2023. №314(1), С. 67-79. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-9.

6. Валовий внутрішній продукт. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

7. Державний Веб-портал для громадян. URL: https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&- budgetType=NATIONAL

8. Макроекономічні показники. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators.

9. Тарасовський Ю., Галкін А. Україна в 2024 році експортувала агропродукції на $24,5 млрд, що є другим результатом після рекорду 2021-го. Forbes Ukraine. URL: https://forbes.ua/news/ukraina-u-2024-rotsi-eksportuvala-agroproduktsii-na-245-mlrd-shcho-e-drugim-rezultatom-pislya-rekordu-2021-go-03012025-26034.

10. Як розвивався IT-сектор України в 2024 році: ключові цифри та факти. Fintech Insider. URL: https://fintechinsider.com.ua/yak-rozvyvavsya-it-sektor-ukrayiny-v-2024-roczi-klyuchovi-czyfry-ta-fakty/

11. Маркуц Ю., Задорожня Л., Маршалок Т. Бюджетний барометр – грудень 2024. Vox Ukraine. URL: http://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-gruden-2024.

12. Empowering Ukraine Through a Decentralised Electricity System. Paris : International Energy Agency, 2024. URL: https://iea.blob.core.windows.net/assets/b9124406-5b8b-444f-8b20-c4fc22a9221e/EmpoweringUkraineThroughaDecentralisedElectricitySystem.pdf

REFERENCES

1. Bila, I., & Iliukhina, V. (2024). The economy of war in Ukraine: Consequences and possible competitive advantages in the post-war period. *Economics and Society*, (59). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-160

2. Hryhoruk, A. A., & Lytvyn, L. M. (2023). Development of Ukraine's economy under martial law. *Scientific Perspectives (Series: Public Administration, Law, Economics, Medicine, Pedagogy, Psychology)*, (4)34, 215–222. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222

3. Dashko, I., & Mykhailichenko, L. (2024). Development of Ukraine's economy during the war. *Young Scientist*, (4)128, 198–202. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-32

4. Kornieiev, V., Zabchuk, H., Ivashchuk, O., Vynnyk, T., & Rudan, V. (2024). Comparative analysis of bank lending to enterprises in Ukraine under wartime conditions. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, (6)59, 11–23. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4533

5. Pankiv, N., & Chernyshova, A. (2023). Problems and prospects for Ukraine's recovery during and after the Russian-Ukrainian war. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, (314)1, 67–79. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-9
6. State Statistics Service of Ukraine. (2025). Gross domestic product. *Official website*. https://www.ukrstat.gov.ua/
7. Open Budget. (2025). *State web portal for citizens*. https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&-budgetType=NATIONAL
8. National Bank of Ukraine. (2025). Macroeconomic indicators. *Official website*. https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators
9. Tarasovskyi, Y., & Halkin, A. (2025, January 3). Ukraine exported $24.5 billion worth of agricultural products in 2024, the second-highest result after the 2021 record. *Forbes Ukraine*. https://forbes.ua/news/ukraina-u-2024-rotsi-eksportuvala-agroproduktsii-na-245-mlrd-shcho-e-drugim-rezultatom-pislya-rekordu-2021-go-03012025-26034
10. How the IT sector of Ukraine developed in 2024: Key figures and facts. (2025). *Fintech Insider*. https://fintechinsider.com.ua/yak-rozvyvavsya-it-sektor-ukrayiny-v-2024-roczi-klyuchovi-czyfry-ta-fakty/
11. Markuts, Y., Zadorozhnia, L., & Marshalok, T. (2025). Budget barometer – December 2024. *Vox Ukraine*. http://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-gruden-2024
12. International Energy Agency. (2024). *Empowering Ukraine through a decentralised electricity system*. Paris: International Energy Agency. https://iea.blob.core.windows.net/assets/b9124406-5b8b-444f-8b20-c4fc22a9221e/EmpoweringUkraineThroughaDecentralisedElectricitySystem.pdf

Oleksandr Haponiuk, PhD Student, State Research Institute of Informatization and Economic Modelling, Ukraine

Economy of Ukraine during the war: challenges, opportunities, and drivers of recovery

Abstract

Introduction. The economy of Ukraine during the war has faced a multidimensional systemic crisis, manifested in the destruction of production capacities, disruption of value chains, population displacement, decline in labour potential, and loss of investment attractiveness. At the same time, certain sectors – agriculture, the IT industry, logistics, and the defence industry – have demonstrated resilience, maintained critical economic functions and secured foreign exchange earnings. This contrast between crisis and adaptive processes underscores the need for a comprehensive study of the challenges, opportunities, and drivers of economic recovery during wartime and in the post-war period.

Purpose. The purpose of this article is to identify the key challenges, opportunities, and drivers of Ukraine's economic recovery under wartime conditions by analysing macroeconomic trends, sectors with export potential, and developing strategic directions of economic policy aimed at stimulating structural transformation and the development of high value-added production.

Methodology. The research employs methods of systemic and structural analysis, comparative analysis, statistical generalization, graphical data interpretation, and SWOT analysis.

Results. The article systematizes Ukraine's macroeconomic indicators for 2005–2024, revealing trends of GDP decline, rising budget deficit, debt burden, inflationary pressure, currency devaluation, and shrinking bank lending. The SWOT analysis made it possible to identify the strengths of the economy (export potential of the agricultural and IT sectors, international financial support, flexibility of small businesses, development of renewable energy), weaknesses (high level of shadow economy, debt dependency, low credit activity), opportunities (development of the defence industry, DefenceTech, FinTech, integration into the European economy), and threats (protracted war, inflationary and currency pressure, demographic risks). The article substantiates directions for economic recovery policy, including financial

stabilization, stimulation of innovation, development of high value-added sectors, and institutional modernization of governance.

Keywords: economy of Ukraine; war; macroeconomic indicators; economic policy; SWOT analysis; economic recovery; high value-added production; financial stabilization; structural transformation; development drivers.

Cite as: Haponiuk, O. (2025). Economy of Ukraine during the war: challenges, opportunities, and drivers of recovery. *Economic analysis,* 35 (1), 553-564. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.553